

K L A S S Z I K U S O K   Ú J R A T Ö L T V E

27 - 32

A Hargita-kód

Sütő András

Advent a Hargitán

Diánn

N E K E D   I S   V A N   E G Y   T Ö R T É N E T Ü N K

Impresszum

Sütő András *Advent a Hargitán* című drámája alapján készült a KultUp program keretén belül interaktív oktatási segédanyagként.

A kiadvány egy olyan fejlesztés szerves része, amelyben az irodalmi alkotáshoz oktatási óravázlat, valamint kisfilm is tartozik. Az oktatási csomagot elsősorban a *dráma és színház* tantárgy segédanyagaként ajánljuk, de alkalmazható az *irodalom tantárgyhoz* kapcsolódóan is.

Felelős kiadó: Felelős kiadó: Kis Domonkos Márk
Déryné Program Közhasznú Nonprofit Kft.

Írta: Balogh Szilvia
Főszerkesztő: Timár András
Szerkesztő: Hutvágner Éva, Timár András
Kreatív vezető: Szabó Ádám
Projektvezető: Héjja Gábor
Projektmenedzser: Sztás Anett
Grafika, tördelés: Balogh Krisztián
Vizuál: Brandtailor & Siriat

ISBN 978-615-6860-09-5

A kiadvány oktatási céllal készült, kereskedelmi forgalomba nem hozható.
©Minden jog fenntartva 2024.

Déryné
program

DIÁNA

kultUP
2

Lázár Ervin
Program

Tartalomjegyzék

A Hargita-kód	4
Irodalomcsempészés	8
A dráma.....	11
Mit Jelent a balladai jelleg?.....	12
Beszéljünk a hallgatásról!	16
A Nagy Romlás	19
Az Elrabolt kutyahang	21
A várakozás csendje	22
A jégmadár	26
Micsoda madár, micsoda madár?	30
Szerelem a Hargitán.....	32
Színház a színházban	32
Olvasnivaló.....	37
Néznivaló	37

,Jégmadár, jégmadár,
piros fejű kék madár!
Ha szárnyad volt, jégmadár,
gyalogoshoz mért álltál?"
(Sütő András: *Advent a Hargitán*)

Kedves Olvasó!

Képzeld azt, hogy a folyóparton sétálsz! Élvezed a napsütést, a tavasz zshivaját. Lehet, hogy nem is vagy egyedül, hanem éppen a barátaiddal nevetgéltek, vagy éppen kibeszéletek a problémáitokat. Jól érzitek magatokat. Egyszer csak a rakpart lépcsőjénél megpillantasz egy palackot, amit a partra sodort a víz. Először csak eldobott, városi szemétnek nézed, de aztán feltűnik, hogy van benne valami. Kiemeled a vízből. Nem sikerül egyedül kinyitni a régi csatos üveget, de közösen valahogy megoldjátok. Egy köteg megsárgult lapot vesztek ki belőle, és együtt elkezdtétek olvasni. Egy távoli, mágikus, mitologikus balladai világ tárul fel előttetek, amelyet folyamatos veszély fenyeget. Belemerültök a történetbe. Szó esik benne szerelemről, megcsalásról, várakozásról. Szerepel benne egy Réka nevű nő is, aki időnként jégmadárrá változik.

És egy feltámadott ember. Aztán van egy másik férfi, aki megfagy, és húsz évvel később olvad fel. A legvégén pedig a lavina, ami mindent elsodor. Majdnem mindent: a Réka nevű nő Kisréka nevű lányát, aki szintén jégmadárrá tud változni, és az öreg Vencelt nem.

Ha elolvassátok a történetet, egyre inkább az az érzés támadhat, hogy nem is arról szól, mint amit a betűk a szó szoros értelmében jelentenek. Vagy legalábbis nem teljesen. Hogy a leglényegesebb dolgok rejtettek. Hogy az egész történet kódolt üzenet. Vajon ki írta? Honnan jött? Mi lapul a hallgatás mélyén? Mi az a titok, amiről csak fojtott némasággal lehet beszélni?

Fejtsétek meg!

A Hargitán, távol mindenkitől, a „Kis Romlás” és „Nagy Romlás” hegyek között áll Bódi Vencel háza. A környéken nem szabad kiáltani, mert akkor a meredek hegyoldalakon megindulhat a hó. Az öreg egyedül él, távolba szakadt lányát, Máriát várja haza, már hat esztendeje. Minden évben új lámpást készít. A lánya hazahozhatná a megváltást, a nagyapaságot, a régi bűnök bocsánatát. De sosem érkezik meg, és Vencel számára nem marad más, csak az örök adventi várakozás.

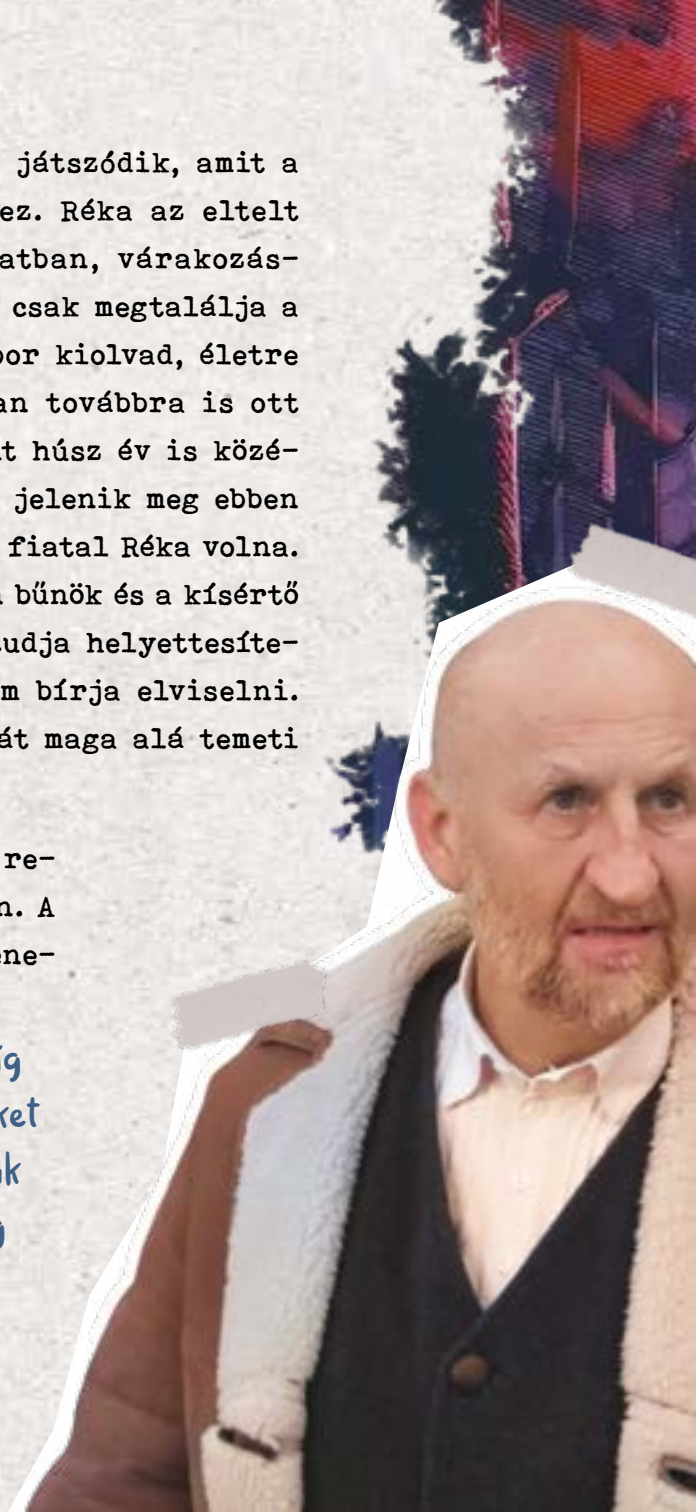
Vencel ajtaja nyitva áll mindenki előtt, így az általa szeretett két fiatal, Gábor és Réka szerelme is itt bontakozik ki. A szerelmesek kapcsolata a gyermekkorukba nyúlik vissza, de később Réka a biztos jövedelmű Stég Antal jegyese lesz. Ezt az eltévedését azonban mélységesen megbánja. Karácsony este, amikor Gábor és Réka találkozik Vencel házában, az újrakezdés szemtanúi lehetünk: a pár egybe szeretne kelni, és a lánykérést próbálgatják játékosan. A múlt a továbblépést azonban nem engedi: Gábor hiába szeretne, nem tud megbocsájtani a lánynak, hiszen az egy másik férfi gyermekét hordja a szíve alatt. A feszültség egyre nő közöttük. Gábor a Nagy Romlás felé rohan, Réka utána kiáltja, hogy szereti, és a kiáltásra meginduló hómlás Gábort maga alá temeti.

A második felvonás húsz évvel később játszódik, amit a lámpások számának növekedése is jelez. Réka az eltelt időszakot Gábor kutatásával, büntudatban, várakozással töltötte. A csoda megtörténik: nem csak megtalálja a jég alatt nyugvó férfit, de amint Gábor kiolvad, életre is kel. A két szerelmes között azonban továbbra is ott van a régi sérelmek sora, és az elmúlt húsz év is közöttük ékelődik. Réka lánya, Kisréka úgy jelenik meg ebben a pillanatban, mintha a bűnök nélküli, fiatal Réka volna. Gáborral kapcsolatba léphetne immáron bűnök és a kísértő múlt nélkül. Anyját azonban mégsem tudja helyettesíteni, mert Réka ezt a helyzetet már nem bírja elviselni. Fegyver dörren kétszer, Gábort és Rékát maga alá temeti a Nagy Romlás.

A tragikus vég mellett a remény és a reménytelenség is hangot kap a zárlatban. A mű a Kisrékát magához ölelő Vencel üzenetével végződik:

„Keressük egymást az élők között, míg élünk, és majd kutatni fognak bennünket a halottaink, mert lassanként már csak ők beszélnek rólunk. Csak lenne elég mécsesünk a várakozáshoz.”

Irodalomcsempészes és a hiányzó szerző esete

Ha lenne egy időgéped, és 1986. január 2-án este a budapesti Hevesi Sándor térre keverednél, hatalmas tömegbe botlanál. Hideg volt, sötét és szakadt a hó. A sokaság a Nemzeti Színház akkori épülete előtt tolongott. Nagyon sokan szerettek volna bejutni: a hatszázötven fős nézőtéren végül több mint ezren szorongtak. A kívül rekedtek kezében pedig sorra mécsesek, gyertyák gyúltak, amelyek fényénél a *Tiszatáj* folyóiratot böngészték. Ebben jelent meg ugyanis egy évvel korábban Sütő András *Advent a Hargitán* című drámája. Hogyhogy a *Tiszatáj*-ban? Hiszen a szerző erdélyi magyar író, aki Sikaszón, Hargita megyében írta a drámát. Az igazság az, hogy a nyolcvanas években Sütő András nem publikálhatott Romániában, és a színdarabjainak bemutatását is betiltották. Hogy miért? Mert Sütő olyan dolgokról beszélt a Ceaușescu-diktatúra alatt, amikről nem szabadott:

a magyar nép elnyomottságáról, az állandó fenyegetettségéről, Erdély és Magyarország hányattatott kapcsolatáról és a kényszerű hallgatásról. Nem szó szerint írta le a gondolatait, hanem *kódozta*: jelképekkel, allegorikus alakokkal, nyomatékosított hallgatással és a kettős beszéd alkalmazásával.

Sütő András
(1927-2006)

A **kettős beszéd** a diktatúrákban a rendszer ellenállóinak áthallásos beszéd- és írásmódja. A kettős beszéd lehetőséget ad a közönségnek, hogy a „sorok között olvasson”, azaz ne a szöveg elsődleges, hanem a hatalom által nem ellenőrizhető, így be sem tiltható mögöttes jelentéseit is értelmezhesse.

Ez a dráma, amely tele van mesebeli, misztikus elemmel, hihetetlen fordulatokkal, igazi feszültséget jelentett a két állam: Románia és Magyarország között. Mert amíg az előbbiben beszélni sem lehetett róla, az utóbbiban tömegek hallgatták minden szavát.

A Sík Ferenc rendezésében, Sinkovits Imre, Kubik Anna és Funtek Frigyes főszereplésével előadott ősbemutató után harminc percig nem halkult a taps a Nemzeti Színházban. Kubik Anna az előadás végén lesétált a nézőtérre, és úgy tett, mintha Sütő Andrást keresné. A szerző ugyanis nem lehetett jelen, a román politika akadályozta a részvételét az előadáson. Kubik Anna végül visszament a színpadra, leterítette hárászkendőjét (egy puha gyapjúfonálból kötött nagykendőt), amelyet falusi asszonyok a vállukon, fejükön viseltek. Feldíszítette virágokkal, és társaival tapsolva körbeállta a kendőt. Így tisztelegtek a szerző előtt.

A dráma

Az Advent a Hargitán folklór-kincsekbe, néphagyományokba ágyazott, komor hangvételű, balladai elemeket használó dráma. A szerkezetét tekintve ellenpontosításra épül: a nemzethalál víziójához és az adventi várakozás dermedt csöndjéhez képest a dramaturgiai ellenpontot a fiatal pár, Réka és Gábor tiszta szerelme, közös életre való készülődése jelenti. A dramaturgiai ívet a balladába ágyazottság, a népi szokások, népi játékok struktúrája, a több helyen felbukkanó népi énekek és a minderre ráépülő kettős beszéd, allegorikus kifejezőmód adja.

Mit is jelent a balladai jelleg?

A ballada lírai és drámai elemeket egyaránt tartalmazó, rövidebb elbeszélő műfaj. Gyakran tragikus eseményt mesél el, sűrű, szaggatott, homályos előadásban. Egyik legfontosabb jellemzője a kihagyásos szerkezet, azaz elhallgat elölünk kulcsfontosságú dolgokat, amikre nekünk egy-egy megjegyzésből, utalásból, képből, vagy egyszerűen csak a történet logikájából kell következtetnünk. Ez az elhallgatásos szerkezet eredményezi az úgynevezett balladai homályt, amely a titkosság, a feszültség fenntartásának legfőbb eszköze.

Buday György: *Boldogasszony búcsúja*, 1931. (fametszet)

Az, hogy a tényleges jelentést a szöveg egy rejtettebb szintjén kell keresnünk, bennünket, olvasókat (vagy hallgatókat, nézőket) is aktív befogadói szerepkörbe helyez: szinte nyomozóvá változunk ahhoz, hogy megérthessük a történet szereplőinek titkait, bűnét, tragédiáját.

Sütő drámájában a balladai jelleget az eredményezi, hogy erőteljesen él a kihagyásos szerkesztésmóddal. Nem meséli el hosszan, részletekbe menően az eseményeket, hanem jelképekbe sűríti. Vegyük példának Réka és Stég Antal kapcsolatát. Nem sok mindent tudunk róla, csak azt, hogy Réka jégmadárként nem tudott szárnyalni, csak tipegni a férfi mellett. Ez épp elég jelzés a boldogtalanság megjelenítésére. De ha végignézzük a történetet, rengeteg egyéb titokkal találkozunk titkos szerelmi találkozásoktól kezdve Réka megesettségén át, Kisréka kilétéig.

Buday György: *Angyali üdvözlés*, 1931. (fametszet)

Játék!

A következőkben Arany János különböző balladáiból olvashatsz olyan utalásokat, amelyeknek a másodlagos jelentése a történetben végigfutó tragédiára utal. Mit jelentenek ezek az utalások? (A megfejtéseket a kiadvány végén olvashatod.)

1.

Öltözetjét rendbe hozza,
Kendőjére fordít gondot,
Szöghaját is megsimítja
Nehogy azt higgyék: *megbomlott*.
Oh! irgalom atyja, ne hagyj el.

(*Ágnes asszony*)

Buday György:
Boldogasszony búcsúja, 1931.
(fametszet)

2.

Híre terjed a helységben:
„Tudjátok, mi az eset?
Pörge Dani egy *varjút lőtt*
S Rebi néni leesett!”

(*Vörös Rébék*)

3.

Dalos Eszti - a mezőre kiment ő,
Aratókkal puha fűvön pihent ő;
De ha álom ért reájok,
Odahagyta kis tanyájok'
- Töri a vadkan az „irtást” -
Ne tegyétek, ti leányok!

(*Tengeri hántás*)

Tudtad?

Az allegória (görög eredetű szó, jelentése: mást mondani) egy hosszabb gondolatsoron, esetleg egész művön keresztül vitt metafora, megszemélyesítés. Segítségével az ábrázolt események, személyek vagy elvont fogalmak kapnak második, rejtett jelentést.

Beszéljünk a hallgatásról!

„Általában beszéd helyett hallgattam, amire apám hallgatással válaszolt, amit én indulatos csönddel vettem tudomásul.”

(Esterházy Péter: *Harmonia caelestis*)

Képzeld most magad elé egy jelenetet, ahol két jóbarát a nyári napsütésben egymás mellett ülve olvasgat. Néha elmélázva felnéznek a könyv lapjai közül. Senki nem szól egy szót sem.

A következő jelenetben egy gyászoló asszonyt látsz. A szomszédja odalép hozzá. Csendben megöleli. Nem szól egy szót sem.

Az utolsó jelenetben veszekedő házastársak szerepelnek. A pár egyik tagja a másiknak szegezi a kérdést: „Szereted őt?” A másik hallgat. Nem szól egy szót sem.

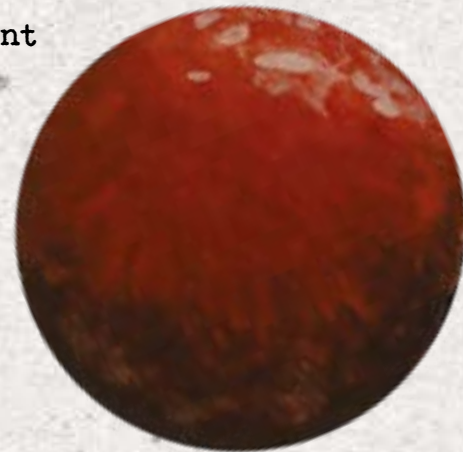
Milyennek érezted a csendet a jelenetekben?

A fenti, kiragadott példák is rámutatnak arra, hogy a hallgatás végtelen sok jelentéssel felruházható. A csend sokszor megnyugtató. Máskor együttérző. A csend kedves is lehet, vagy éppen titokzatos. Sütő András drámájában mindenki csendes. Hallgatnak a hegyek, hallgat a hó, a jég. Hallgatnak az emberek. De nincs szó sem nyugalomról, sem együttérzésről és kedvesnek sem találjuk a csendet. A hallgatás itt nyomasztó, feszítő érzéseket kelt. Mert akik nem beszélnek, vagy csak halkán, fojtott hangon szólalnak meg, a legszívesebben kiabálnának. Kiabálnának, de nem tehetik. Úgyhogy némán ordítanak, befelé. Sütő András drámájában a csend az elfojtást, a traumák (lelki sérülések) mélyre temetését, a meg nem értettséget és az elnyomottságot jelképezi.

Ludwig Wittgenstein osztrák filozófus *Filozófiai vizsgálódások* című munkájában arról ír, hogy amikor valaki hallgat, akkor tulajdonképpen hangtalan, belső beszédet folytat. Nem lehet csak úgy, önmagában hallgatni, mert minden hallgatás egyfajta hangtalan, a másik számára rejtett beszéd. E szerint a felfogás szerint a drámákban az egymással párbeszédet folytató szereplők, és ezzel párhuzamosan a nézők (vagy olvasók) egyik legfontosabb feladata, hogy megfejtsék a másik hallgatásában rejlő belső beszédet.

Most próbálkozzunk megfejteni a drámában hangsúlyozottan megjelenő csendek jelentéseit!

A Nagy Romlás

A Nagy Romlás a dráma egyik központi jelképe, az elnyomottságban és veszélyben létezés allegóriája. Egy hegy, amely folyamatos lavinaveszélyt jelent a lábánál elhelyezkedő település számára. Így mint állandó fenyegetés tornyosul a közösség fölé. A mindent maga alá temető hógörgeteg már egyetlen hangosabb szótól is elindulhat, így az ott élők közös sorsa, hogy még a legnagyobb fájdalmukat is csak befelé, fojtott hangon élhetik meg.

A Nagy Romlást ne keressétek a térképen, a Kis Romlással ellentétben nem fogjátok megtalálni. Sütő András azért rajzolta meg, hogy megjelenítse azt az elnyomó hatalmat, amely mindig készen áll arra, hogy maga alá temesse azt, aki szólni mer. A kiáltás jogától való megfosztottság jelképe egyrésztől vonatkoztatható a kisebbségi létben élő emberekre, másrésztől magára a cenzúrázott irodalomra is. Hiszen mit tud csinálni egy szerző, akit némaságra ítél a hatalom? Sütő a Nagy Romlás segítségével éppen ezt a csöndes szenvedést kiáltja bele a világba.

Ha tovább nyomozunk a jelkép mélyebb jelentései után, akkor feltűnhet, hogy magának a hegycsúcsnak a neve is tartalmaz utalásokat. A Nagy Romlásba könnyű belehallani a Nagy Románia kifejezést. A Romlás szóban megtalálható az omlás is, ami egyszerre utal a lavinaveszélyre, de benne van a lehetősége annak a vízióknak, hogy egyszer talán ez az elnyomó rendszer is összeomlik. A Ceaușescu házaspárt 1989-ben kivégezték. A diktatúra megszűnése után új, szabadabb idők jöttek Romániában. Ez természetesen nem jelentette azt, hogy a kisebbségi lét problémái megszűntek, de az a fajta rettegés, amely a korábbi időszakokra volt érvényes, enyhült.

1965. december 8-án került Románia élére a kommunista párt és ezzel a reformista köntösben színre lépő Nicolae Ceaușescu. Az egyre szélsőségesebb diktatórikus rendszer kiépítése, az erőteljes centralizálás, a széleskörű személyi kultusz létrehozása és a gazdaságpolitikai célok megvalósítása érdekében fellépő éhínség következtében az 1980-as évek második felére minden korábbi népszerűségét elvesztette. Hatalmát a Securitate, a biztonsági szolgálat rémuralma tartotta fenn.

Az elrabolt kutyahang

Zetelaki Dániel kutyájának valaki elrabolta a hangját. Ez a motívum is erősen balladai, baljóslatú, mesészerű. Hiszen hogy lehet egy kutyának ellopni a hangját? És minek lehet ez az előjele? A kutya ugatása jó esetben messzire hallatszik: ismerik is a környéken. A néma kutya viszont nem tud jelzést adni, ha veszélyt érez, nem tudja jelezni, ha érkezik valaki. Meg van fosztva az egyik legfontosabb tulajdonságától. A néma kutya a hangtalan rettegést fejezi ki.

A várakozás csendje

Sütő András drámája adventkor játszódik. Ez az év legcsendesebb időszaka: a Hargitán vastag, puha hópaplan alatt alszik az élet. Az emberek ilyenkor magukba, befelé figyelnek és várakoznak. Az advent szó eljövotelt jelent, és a keresztény vallásban azt a reménykedéssel, várakozással teli időszakot jelöli, ami a Megváltó születését előzi meg. A drámában azonban ez a várakozás kitágul. Bódi Vencel a messze szakadt lányát, Máriát várja haza, aki a közösség és a család helyett az új életet, a szerelmet választotta. Apja végső elkeseredésében megpofozta, mielőtt a lány végleg elment, és ezért azóta vezekel. Minden évben egy új lámpást készít. Ezzel a szakrális tevékenységgel Vencel az elmúlt, meddő egyedüllétben töltött éveket is gyászolja, ugyanakkor a jövő reményét, a bizakodását is ebbe önti bele. Ezek a lámpások segítenek tájékozódni a nézőknek is: innen tudjuk időkeretek közé tenni a történetet.

Mária neve nem véletlen. Ha hazatérne egy gyermekkel, akkor ő hozhatná el a megváltót nemcsak az apja, hanem szimbolikusan az egész fogyatkozó közösség számára is. Az ő távolléte, meg nem jelenése ugyanis mindenféle emberi, kulturális, érzelmi szétszakadásra értelmezhető.

A drámában Bódi Vencel örök várakozása mellett Árvai Réka adventjéről is ejtsünk szót! Az első felvonásban Réka az igaz szerelem beteljesülését várja, a lánykérésre és házasságkötésre készül Zetelaki Gáborral. A betlehemi kisgyermek érkezésére várva az is kiderül, hogy Réka állapotos. De az örömhír helyett csak a konfliktusok mélyülnek el, hiszen tudjuk, hogy az apa nem más, mint Réka korábbi jegyese (aki miatt elfordult Gábortól) Stég Antal.

Sinkovits Imre, mint Bódi Vencel és Kubik Anna, mint Árvai Réka Sik Ferenc rendezésében, Nemzeti Színház, 1986. Fotó: Ilovsky Béla/MTI

Miután Gábort Réka kiáltása nyomán maga alá temeti a lavina, Réka számára is megkezdődik a hosszú, vezekléssel megtöltött várakozás időszaka. A második felvonás húsz évvel később folytatódik (amit Bódi Vencel lámpáinak száma is jelez). Ez a vezeklés megint balladai elemeket idéz meg: szinte Ágnes asszonyt látjuk a szemünk előtt, ahogy Bódi Csudalátó Dániel előtt védelmébe veszi Rékát: „Neked is véres a körmöd a sok kereséstől, de Réka náladnál is több havat mozgatott meg húsz év alatt a Nagy Romlás aljában! A tavaszok nem szakasztottak fel annyi havat, mint az a szerencsétlen asszony a puszta két kezével”.

A darab lezárásában is hangsúlyos a végtelen várakozás mozzanata. Bódi Vencel végső szavaiban az abszurd, kitágított adventi idő a kisebbségi közösség lassú halálával való szembenézés mellett a sorsközösség vállalására és az összefogásra szólít fel.

A jégmadár

Láttál már jégmadarat? Gyönyörű. Egzotikus szépsége csodálatot vált ki maga körül. Nevezik tűzmadárnak, leánykamadárnak és menyecskemadárnak is. Réka a drámában jégmadárrá tud változni, az ő alakváltozataként (és metaforikus megfelelőjeként) bukkan fel újra meg újra. A madár az élénk kék és a piros színeivel egyszerre testesíti meg a jeget és a tüzet, a hideget és a forrót, tehát valamilyen módon a mindenséget jeleníti meg. Rékára egyébként is jellemző, hogy a szélsőségek között mozog: hol verdes a kétségbeeséstől, hol szárnyal a boldogságtól, hol hűtlenül elfordul szerelmétől, hol pedig a legnagyobb alázattal, vezekléssel bizonyítja érzelmi tisztaságát. A szerelem gyötrelmes voltáról pedig ezekkel a szavakkal vall Gábornak: *„Hol tűzmadár, hol jégmadár. Csak tudnám, miért hányja-veti magát benne a forróság és a hideglelés”.*

Funtek Frigyes, mint
Zetelaki Gábor és Kubik
Anna, mint Árvai Réka Sík
Ferenc rendezésében,
Nemzeti Színház, 1986.
Fotó: Ilovsky Béla/MTI

De a piros és a kék szín nemcsak a tüzet és a jeget emeli be a drámába, hanem Szűz Mária szakrális ábrázolását is megeleveníti. Réka vezeklése, büntől való megtisztulása így különös hangsúlyt kap. Jövendő anyasága pedig azt a jelentést is magával hozza, hogy születendő gyermeke lehet talán, aki a várakozó közösségnek új reményt hozhat. Kisréka azonban nem tudja megakadályozni a szerelmesek tragédiáját, sőt részesévé, valamennyire okozójává is vált annak. Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy Kisréka ugyanúgy jégmadárrá tud változni, mint az anyja, és szárnyalásával menekül meg a hógörgeteg elől. Bódi Vencel számára immáron árvaként a soha meg nem érkezett unoka szerepét veheti át, és ő lesz a feltámadás reményének allegóriája a közösség számára.

A feltámadás, az újjászületés másképp is megfogalmazódik a jégmadár motívumában, hiszen a madár egyik legjellemzőbb mozgása az állandó vízbe bukás és onnan az ismételt felszínre jutás. (Így vadászik halakra a jégmadár.) Ezzel a motivikus alámerüléssel a keresztséget (lásd a *Bibliában* a Jordán folyóban történő alámerítkezést, amely által Krisztus is megkeresztelkedett) és ezen keresztül a megbocsájtást és a feltámadást jeleníti meg.

Micsoda madár, micsoda madár?

Olvasd el az alábbi idézeteket, és dönts el, melyikben mit jelképeznek a madarak! A megfejtést a kiadvány végén olvashatjátok.

1.

Vörös Rébék általment a
Keskeny pallón: most repül;
Egy varjúból a másikba
Száll a lelke, vég ne'kül;
S kinek ő azt mondja: kár!
Nagy baj éri és nagy kár.
Hess, madár!

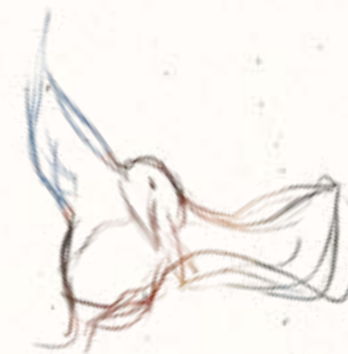
(Arany János: *Vörös Rébék*)

2.

Röpülj, páva, röpj, vármege házára,
a szegény raboknak,
szabadulására!

(magyar népdal)

3.

Árva madár, gólya madár,
Sohse nő ki tollad, ne várd,
Soha többé, fagyos télig;
Mert, ha épen
Nő is szépen:
Rossz emberek elmetélik!

(Arany János: *A rab gólya*)

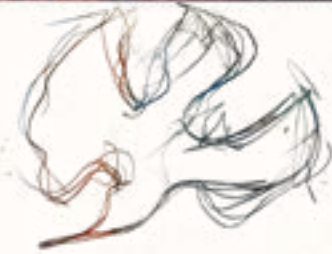
Szerelem a Hargitán

A drámában a sötét, reménytelen nemzethalál víziójával szemben a szerelem mint őserő szerepel.

Réka és Gábor kapcsolata a gyermekkorukba nyúlik vissza. Azóta keresik, kutatják egymást: a találkozásokat elválások követik. Tudjuk, hogy Gábor tizenöt évesen megkísérli felkötni magát szerelmi bánatában. Réka végül Stég Antal, az állami fizetésű vadőr jegyese lesz, Gábornak pedig a „dongalábúval” lesz viszonya. Kapcsolataikban azonban boldogtalanok. Réka például Gábor mellett szárnyalt jégmadárként, Antal mellett csak tipegni volt képes. Az egymás iránt érzett szerelmük így újra és újra egymás felé tereli őket. Az első felvonásban a két szerelmes Bódi Vencel házában találkozik, és eljegyzésüket tervezgetik.

Gábor megbocsátja Rékának hűtlenségét, de nem tud felejteni. A múlt állandó megidézése pedig nem engedi a fiataloknak, hogy tiszta lappal indítsák közös életüket. Gábor a Nagy Romlás felé szalad, és Réka kiáltására maga alá temeti a lavina.

Gábor és Réka szerelme, a keresés visszatérő motívuma és annak a gondolatnak a felvetése, hogy a szerelem jelentheti a kiutat a kilátástalanságból, Vörösmarty Mihály *Csongor és Tünde* drámájának szerelemképét idézheti meg. Vörösmarty nem ad megnyugtató választ a szerelem mindenhatóságát illetően, ezt a legjobban a zárlat reménytelensége fejezi ki:

„Éjfél van, az éj rideg és szomorú,
Gyászosra hanyatlik az égi ború:
Jőj, kedves, örülni az éjbe velem,
Ébren maga van csak az egy szerelem.”

(Vörösmarty Mihály: *Csongor és Tünde*)

Sütőnél azonban ezt a mindenhatóságot a tragikus végkifejlet egyenesen megsemmisíti.

Színház a színházban

Gábor és Réka kapcsolata a lánykérés jelenetében rajzolódik ki a leginkább, ami a színház a színházban elvére épül. A szerelmesek elpróbálják, hogy Gábor hogyan fogja megkérni Réka kezét, aki így saját anyjának, Borbálának a szerepébe lép. Réka elmaszkírozza magát, hogy idősebbnek nézzen ki. Az önfelelt játékot azonban egyre komolyabbá és komorabbá teszi a régi sérelmek felbukkanása, és a titkok, mint például amikor Réka várandóssága kiderül.

A második felvonásban, mikor Gábor meglátja Rékát, azt hiszi, még mindig a saját anyját alakítja, pedig közben Réka tényleg megöregedett. A játék azonban megmarad, Réka mindig a szerep mögé menekül, ha komolyabb szóváltás lenne készülóban. A jelenetek szinte megismétlődnek. Aztán Réka Kisrékát küldi Gáborhoz maga helyett, eljátszva, hogy tényleg megfiatalodott. A Rékát megformáló színésznőnek (aki a Sík Ferenc rendezte ősbemutató szereposztásában Kubik Anna volt), egyszerre kellett tehát Réka mellett az anyját és a lányát is megformálnia.

Megoldások

Az Arany-balladák utalásainak lehetséges jelentései:

1. Nemcsak a haja bomlik meg Ágnes asszonynak, hanem az elméje is.
2. Pörge Dani megöli Rebi nénit, a kerítőnőt.
3. Dalos Eszti beteljesült szexuális együttlétére utal a részlet.

A madár-jelképek lehetséges jelentései:

1. boszorkányság, romlottság, átokhozás
2. szabadság
3. rab sors

Olvasnivaló:

Balázs Ildikó: *Egy értelmezési lehetőség: Sütő András Advent a Hargitán című drámájának motívumrendszere.* Debrecen, 1994.

Bényei Adrienn: *Marad az örök adventi várakozás.* *Magyar Nemzet*, 2020. 12. 22.

Pruzsinszky Sándor: A műben rejlő veszély, avagy a cenzúra halhatatlansága. *Irodalmi Jelen*, 2024. 01. 18.

J. Újváry Zsuzsanna (Budapest): „Advent a Hargitán” - Szerelmi történet vagy valami más?, *Acta historica Hungarica Turiciensia*, 2019/2. szám 175-182.

Bertha Zoltán: *Sütő András*. Pozsony, Kalligram Kiadó, 1998.

Görömbei András: *Sütő András*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2007.

Néznivaló:

Sütő András: *Advent a Hargitán* Sík Ferenc rendezésében. Nemzeti Színház, 1986.

A kiadványban szereplő fotók közül azok, amelyeknél nem található címleírás, a KultUp *Advent a Hargitán*-filmjéből kiemelt felvételek. A Program munkatársai mindent megtettek, hogy a jogvédelem alatt álló szöveges és képi dokumentumok közléséhez a jogtulajdonos engedélyét megszerezzék. Kérjük, ha ezzel kapcsolatban bármilyen mulasztást tapasztalnak, mindenképpen jelezzék!

mm

MÉG TÖBB ÉRDEKESSÉG VÁR RÁD,
HA BEOLVASOD A QR-KÓDOT.